

LUZ HACHMEISTER

**ROZHOVORY
S HITLEROM**

**DIKTÁTOR
A NOVINÁRI**

IKAR

ROZHOVORY S HITLEROM

LUTZ HACHMEISTER

**ROZHOVORY
S HITLEROM**

**DIKTÁTOR
A NOVINÁRI**

Preložila Elena Grohová

IKAR

Hitler Interviews
Der Diktator und die Journalisten
Lutz Hachmeister

Copyright © 2024, Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG,
Cologne/Germany

Translation © 2025 by Elena Grohová

Cover photograph: Robert Hoyer Lochner papers © Hoover
Institution / Library & Archives

Cover design © Barbara Thoben, Cologne

Slovak edition © 2026 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-575-0707-9

Obsah

- 7 **Prológ: Nechajme Hitlera hovoriť**
- 43 **Monarchista za Führera**
Hitlerovo interview s Georgeom Sylvestrom Viereckom (1923)
- 62 **Putzi a Charlie**
Aparát: Kto sprostredkúval interview s Hitlerom?
- 95 **Demokracia je vtíp**
Interview s Američanmi 1922 – 1941
- 153 **Bastardizácia európskeho kontinentu**
Bertrand de Jouvenel a Francúzi
- 185 **Svetová senzácia**
Sefton Delmer a interview s britskými korešpondentmi (1923 – 1938)
- 209 **Šampanské v Al Caponeho tlačovom klube**
Novinári Osi a neutrálni
- 249 **Falošný Hitler**
Novinári v utajení a podvodníci: podozrivé interview

283	Nacistická hlásna trúba Diplomat novinárom: Hitlerovo interview s Johnom Cudahym (1941)
307	Epilóg: Ako robiť interview s diktátorom – a prečo vôbec?
345	PodĎakovanie
347	Poznámky
369	Zoznam interview
376	Zoznam literatúry
402	Zdroje obrazového materiálu
403	Menný register

Prológ: Nechajme Hitlera hovoriť

Celý môj život bol len o neustálom presviedčaní iných.

Adolf Hitler, 18. január 1942 vo Wolfsschanze

Hovorím, teda som. To bol hlavný modus existencie Adolfa Hitlera. Keby mu niekto zakázal hovoriť, mohol by mu rovnako zakázať dýchať. A týkalo sa to rozprávania v akejkoľvek forme. Hitlerovo neprestajné rečenie, jeho vytrvalé monologizovanie vo všetkých možných komunikačných situáciách, onen katarakt rečí, ako to v roku 1935 opísal prvý Hitlerov exilový životopisec Rudolf Olden – všetky tieto Hitlerove sklony si jeho raní pozorovatelia všimli už na začiatku. A týkalo sa to najrôznejších komunikačných prostredí: či už išlo o Hitlerove vystúpenia na masových zhromaždeniach, jeho poludňajšie a večerné rozhovory pri stole pred publikom, čo ho raz počúvalo z donútenia, inokedy s nadšením, alebo o viac než sto interview so zahraničnými novinármi, z ktorých značnú časť rozoberáme v tejto knihe. Ak tieto interview roztriedime podľa krajín, z ktorých pochádzali reportéri, ukáže sa jasný strategický a inštrumentálny záujem zo strany Hitlera: zoznamu dominuje okolo 60 rozhovorov s angloamerickými novinármi, nasleduje 17 rozhovorov s talianskymi a 8 s francúzskymi novinármi.

Hitlerove interview¹ možno časovo pomerne jasne rozdeliť na tri fázy: ranú fázu „bavorského Mussoliniho“ až

po jeho zatknutie v roku 1923 a následný pobyt vo väzení v Landsbergu, potom na roky 1930 až 1933, keď sa nacistické hnutie začalo reálne uchádzať o moc, a na diktátorskú fázu, keď bol hlavou štátu a najvyšším veliteľom Wehrmachtu.

Dobre informovaný americký novinár John Gunther už v roku 1936 rozpoznal Hitlerovu nevyčerpatelnú schopnosť rečniť ako jeden z hlavných dôvodov jeho vzostupu: „K moci sa prerečnil. Zvlášťne na tom je, že Hitler je zlý rečník. Kričí; jeho afektovaný spôsob reči je neobratný; po každom odseku sa mu láme hlas; nikdy nevie, kedy má prestať. Goebbels je ako rečník oveľa kultivovanejší a istejší. A predsa dokáže Hitler, ktorého príťažlivosť je vo všeobecnosti takmer nulová, publikum úplne rozvášniť, najmä ak ide o veľké zhromaždenia. Samozrejme, ovláda všetky triky.“

Bez ohľadu na rečnícke úskoky – Hitler vo všeobecnosti nemal rád novinárov, ktorí mu chceli klásť otázky, ani len spravodajcov zo spojeneckého Talianska, kde mal pôvod fašizmus, a už vôbec nie novinárskych vyslancov mediálno-kapitalistických inštitúcií demokratických krajín, pretože tých odjakživa považoval za nástroj svetového židovstva. Ani ako vyhranený rasový ideológ nemohol od novinárov žiadať doklad o árijskom pôvode, takže presne nevedel, koho má z genealogického hľadiska pred sebou. Navyše sa pri svojich vyhláseniach nerád nechával prerušovať a nemal vôbec zmysel pre prípadnú *dialogickú formu* rozhovoru s reportérmi, vďaka ktorej sa rodia zaujímavé interview. Okrem toho si nemohol byť istý, aké komentáre vyvolajú jeho interview, keďže sa začleňovali do širšieho rámca spravodajstva zahraničných médií o dianí v nacistickom Nemecku. Jeho poradcovia, predovšetkým dlhoročný šéf odboru zahraničnej tlače nacistickej strany

NSDAP Ernst Sedgwick „Putzi“ Hanfstaengl, ho nútili do interview so zahraničnými novinármi na zlepšenie imidžu a vtedy veľmi dbal, aby sa v nich opakovane objavovali kľúčové body nacistickej ideológie, ktoré sformuloval už v roku 1920. Rozhovory s novinármi využíval na takticko-strategické nastoľovanie tém a účelové klamstvá, ktoré sa mu práve zdali dôležité.

Hitler ako samozvaný expert na médiá a propagandu si čoskoro uvedomil propagandistickú hodnotu takýchto interview. Ba čo viac, prinajmenšom do roku 1933 neraz požadoval za rozhovory honorár, aby naplnil chronicky poloprázdnu pokladnicu NSDAP. Hitler – posadnutý kontrolou ako všetci diktátori, vodcovia siekt a autokrati – sa dokázal so vzrastajúcou mocou od roku 1930 spolu s Hanfstaenglom (odstaveným v roku 1937) a mediálnymi poradcami a sprostredkovateľmi, ktorí prišli po Putzim, dôkladne pripravovať na stretnutia so zahraničnými novinármi. Trval na vopred zaslaných otázkach, určoval hlavný smer každého interview a, prirodzene, vyhradzoval si právo na konečnú autorizáciu. Väčšinou to fungovalo (aj keď nie zakaždým); Hitler bol takmer vždy v prevahe, napriek tomu sa pri takýchto stretnutiach cítil nepríjemne.

Novinári a príslušné mediálne organizácie boli v inom postavení: pre nich bol Hitler *trofejou*, senzáciou bolo samotné interview s Führerom bez ohľadu na jeho štruktúru či obsah. Väčšina novinárov sa na Hitlera zle pripravila, a to v biografickom, strategickom i reálnopolitickom zmysle. Väčšinou nechali svojho zaťatého partnera jednoducho hovoriť, len aby rýchlo získali pútavé titulky. Hitler vystupoval vo svojich meniacich sa politických rolách: spočiatku ako „bavorský Mussolini“, klaunovská postava s chaplinovskými fúzikmi, rakúsky maliar s podozrivo

nejasným životopisom, po volebných úspechoch NSDAP v roku 1930 v celej Ríši ako výstredný exponent nacionalnej pravice a po prevzatí moci nacistami na istý čas prekvapujúco ako seriózny štátnik s nádychom pruského militarizmu v štýle prezidenta Hindenburga. Od chvíle, keď sa nacistom začala rysovať reálna šanca na prevzatie moci v Nemecku, podávali si zahraniční novinári u Hitlera kľučku. Prominentný americký spravodajca Hans V. Kaltenborn opisuje vo svojej autobiografii signifikantné a v mnohých smeroch typické stretnutie v Berghofe v auguste 1932:

Vtedajší nemecký korešpondent Associated Press Louis Lochner a ja sme požiadali o rozhovor s Führerom. Vcelku nečakane mi zatelefonoval jeden z mojich bývalých spolužiakov z Harvardu, Ernst Hanfstaengl, v tom čase Hitlerov styčný dôstojník pre zahraničnú tlač, a oznámil, že vodca nás chce prijať na druhý deň vo svojom sídle v Berchtesgadene. Vedeli sme o jeho sklone držať novinárom prednášky, preto sme si pripravili rad otázok, na ktoré sme chceli rozhodne získať odpovede.

Hitler nepociťoval k zahraničným novinárom zvláštne sympatie. Privítal nás stroho a nepriateľsky. Interview sa konalo na verande jeho malebnej usadlosti Berghof v Bavorských Alpách neďaleko rakúskej hranice. Na tomto nádherom mieste sa z verandy otváral úžasný výhľad na hory. Bolo teplé letné ráno a kanáriky veselo štebotali v klietkach, ktoré viseli po celej verande. V tomto prostredí začal Adolf Hitler s temným, zachmúreným výrazom hovoriť, ako keby sa obracal na dav ľudí. Úmyselne som ho podráždil už prvou otázkou: „Prečo váš anti-

semitizmus nerozlišuje medzi Židmi, ktorí po vojne masovo prichádzali do Nemecka, a mnohými slušnými židovskými rodinami, ktorých členovia sú už po generácie Nemcami?“

„Všetci Židia sú cudzinci,“ zreval odpoveď. „Za koho sa považujete, že sa ma pýtate, ako zaobchádzam s cudzincami? Vy Američania neprijímate žiadnych cudzincov, ak nemajú dosť peňazí, dobrú telesnú stavbu a slušné mravy. Z akého titulu hovoríte, koho by malo Nemecko prijať?“ Tým sme sa dostali k tónu, v ktorom sa potom niesol celý rozhovor.²

Na nevôľu Lochnera a Kaltenborna pozval Hanfstaengl bez ohlásenia na stretnutie v Berghofe aj Karla von Wieganda z Hearstovho vydavateľstva. Wiegand si vydobyl pätnásťminútový exkluzívny rozhovor s Hitlerom, ale aj on napokon dospel k záveru: „Tento muž je beznádejný prípad. Zakaždým, keď ho vidím, je to horšie. Nič som z neho nedostal. Keď mu položíte otázku, začne rečniť. Celá táto návšteva bola strata času.“ Všetci traja prítomní americkí novinári sa dali spoločne s Hitlerom odfotografovať (pozri obálku); Wiegand neskôr urobil s Führerom ešte ďalšie rozhovory.

Existujú desiatky podobných spomienok korešpondentov na atmosféru počas stretnutí s Hitlerom. Nezachovali sa však žiadne zvukové nahrávky (už len z dôvodu nedokonalosti súdobej techniky) ani podrobné stenografické záznamy. Máme iba prepisy príslušných tlačových orgánov, preto treba ku konkrétnemu zneniu pristupovať s náležitou skepsou, najmä pokiaľ ide o Hitlerove interview z ranej fázy do roku 1923. Časom sa situácia so zdrojmi zlepšila vďaka sprievodnej koreš-

Adolf Hitler si vysoko cenil svojich propagandistov a mediálnych spolupracovníkov (tu s ministrom propagandy Josephom Goebbelsom a ríšskym tlačovým šéfom Ottom Dietrichom), ktorí si však tvrdo konkurovali a utápali sa v nespočetných prejavoch žiarlivosti. Otto Dietrich, ktorého Goebbels v roku 1938 dosadil ako štátneho tajomníka na svoje Ríšske ministerstvo pre osvetu a propagandu (RMVP), sa pokúsil odčleniť od RMVP samostatné ministerstvo pre tlač, no bezúspešne. Goebbels a Dietrich sa však zhodli aspoň v tom, že Hitlerove rozhovory so zahraničnými novinármi nemali v konečnom dôsledku žiaden prínos.

pondencii, archívnym materiálom a nacistami autorizovaným verziám v ich ústrednom denníku *Völkischer Beobachter*.

Od začiatku prevažovali rozhovory so zahraničnými novinármi. Naopak, na domáce interview s vodcom NSDAP sa dá natrafiť len zriedka. Má to viacero dôvodov. Jednak kvalitné demokratické noviny ako *Frankfurter Zeitung* alebo *Berliner Tageblatt* nemali záujem o populistického demagóga a provinčného politika Hitlera a ten sa zas až do roku 1933 nechcel stretávať s novinármi zo židovských plátok, ako ich nazýval. Neskôr už preňho prestali byť relevantné. A na druhej strane mala NSDAP vlastný ústredný orgán *Völkischer Beobachter*, do ktorého Hitler od roku 1921 rád a často prispieval. Ešte predtým, než napísal *Mein Kampf*, prestal si ako povolanie uvádzať výtvarník (Kunstmaler) a stal sa z neho publicista (Tagesschriftsteller). Najdlhšie Hitlerovo domáce interview, ktoré sa podarilo nájsť, je príznačne rozhovor pre noviny jeho vlastného vedúceho tlačového oddelenia Otta Dietricha.³

Jedno z mála interview pre nemecké noviny poskytol Hitler už na jeseň 1922 denníku *8-Uhr-Blatt* vychádzajúcim v Norimbergu a Mníchove a malo značný medzinárodný ohlas. Francúzsky pravicový denník *L'Action Francaise* sa ním zaoberal 12. novembra 1922, pričom „bavorského Mussoliniho“ predstavili ako „Dr. Hittlera“. Rozhodujúcim zlomovým bodom, keď sa zvýšil záujem zahraničnej tlače o Hitlera, bol nepochybne Mussoliniho pochod na Rím koncom októbra 1922.⁴ Toto rané interview bolo vo svojej otvorenosti už pomerne výpovedné. Berlínska redakcia maďarského denníka *Pester Lloyd* zhrnula rozhovor v správe uverejnenej 12. novembra 1922 takto:

Bavorský Mussolini (Telegram Pester Lloyd.)

Berlín 11. november

V súvislosti so zatknutím Roßbacha⁵ a počínaním bavorského fašistického vodcu Hirtlera (sic) si pozornosť zaslúži správa, ktorú do svojej redakcie zaslal zvláštny spravodajca Acht-Uhr-Blattu z Mníchova o svojej návšteve u Hirtlera. Podľa nej bol tento bavorský Mussolini kedysi maliarom plagátov. Má vyše tridsať rokov, je vysoký, nervózny a roztržitý. Hovorí v úsečných vetách a takmer neustále používa frázy. Jeho programom je najhrubší antisemitizmus. Na prvú otázku redaktora odpovedal, že nemieni uskutočniť žiadny puč. Chce vybudovať štát, ktorý bude stáť výlučne na sociálnych základoch, ale na tých jediných správnych, ktoré Žid nikdy nemôže pochopiť. Bojuje proti marxizmu ako proti nezmyslu, ktorý ničí svet, a proti celej nemeckej republike, pretože je požidovčená, rovnako ako bola už aj wilhelmovská monarchia. Ježiš bol vraj Germán, zatiaľ čo pápež Alexander VI., cisár Viliam II. a kráľ Eduard VII. boli Židia, pričom posledný menovaný preto, lebo jeho matka, kráľovná Viktória, mala údajne pomer so svojim osobným lekárom menom Wolf.

Štvrtého júna 1942 poctil nacistický vodca vrchného veliteľa fínskej armády maršala Carla Gustava Emila Mannerheima pri príležitosti jeho sedemdesiatych piatich

narodenín bleskovou návštevou na letisku Immola v juhovýchodnom Fínsku. Nebolo by na tom nič zvláštne, keby zvukový technik Thor Damen, zamestnanec štátneho rozhlasu Yleisradio, bez povolenia nenahrал jedenašť minút rozhovoru medzi Hitlerom a Mannerheimom v železničnom vozni, kým nezasiahla Hitlerova eskorta SS. Zvukový záznam sa zachoval a je dostupný na internetových portáloch. Rozhovor Hitlera s Mannerheimom sa dodnes považuje za jedinú zachovanú nahrávku súkromného rozhovoru diktátora – hoci nie až tak súkromného, keďže sa týka vojensko-politickej situácie v rusko-fínskej vojne a nepriamej lojality Fínska ako spojenca. Starý Mannerheim stihol na začiatku predniesť niekoľko zdvorilých poznámok o vojnovnej situácii, no potom ho už Hitler ako zvyčajne prevalcoval štatistikami o sovietskej výrobe tankov a zaujímavým priznaním, že by bol rád zaútočil na Francúzsko už na jeseň 1939, lenže počasie mu to nedovolilo.

Na základe tejto nahrávky si možno dobre predstaviť tón, akým Hitler hovoril so zahraničnými novinármi. Aj svoje prejavy pred davmi totiž začínal pomerne ticho, než ich vystupňoval do rétorického vytrženia. Okrem rozdielu v hlasitosti teda nemožno v rozhovore s Mannerheimom badať nijaký odklon od Hitlerovho rituálneho komunikačného módu. Zahraničných korešpondentov však mohol zmiast jeho občas mäkký, no vždy hrozivo pôsobiaci tón hlasu s bavorsko-rakúskym prízvukom. Jednou z téz tejto knihy je, že Hitlerove prejavy v pivárňach, príhovory k ľudu, diplomatické rokovania, rozhovory pri stole či intímnejšie interview sa v zásade nelíšia. V konečnom dôsledku ide len o situačné variácie, viac či menej kalkulované, stále však prejavy tej istej sterilnej presvedčovacej komunikácie.

Potvrdzujú to rozhovory pri stole vo vodcovom hlavnom štábe (1941/1942), zaznamenané nacistickými stenografmi⁶. V nich sa naplno prejavuje ako táraj z ľudu, bez základného filozofického vzdelania, neschopný sebaironie a dialektického myslenia. Napríklad v marci 1942 prišiel Hitler s myšlienkou, že nezáleží na tom, že sa výraz *führer* v nemčine stále používa aj na označenie veliteľov, vodičov električiek či rušňovodičov. Ak by však raz mal mať nástupcu, treba to vraj zmeniť a výraz *führer* povýšiť na jedinečný pojem. V tom istom mesiaci, po prečítaní Napoleonickej biografie od druhého muža v hierarchii Philippa Bouhlera, pred prítomným okruhom svojich poskokov poznamenal, že Napoleon Bonaparte zlyhal aj preto, „lebo jeho podriadení nespĺňali dané požiadavky. Vraj mu nemožno odpustiť, že si vybral podradných spolupracovníkov“.⁷

Hitler sa zamýšľal aj nad nemeckou produkciou medu (v máji 1942; jeho otec sa venoval okrem iného aj včelárstvu): „Pri večeri vodca poukázal na to, že Nemecko by mohlo získať desaťnásobne viac medu, ako teraz produkujú včelári.“ Treba mať na pamäti, že v staroveku a stredoveku bol včelí med hlavným sladidlom a používal sa dokonca aj na dosládžanie vína.

Mesiac nato, v júni, sa rozhovoril o nezvyčajne vysokom počte duševne chorých vo Fínsku, pričom ako možnú príčinu označil polárnu žiaru alebo aj u Fínov mimoriadne silnú náboženskú rozjímavosť, nech už mal tento poznatok odkiaľkoľvek. To mu dalo zámienku opäť sa dostať k Židom, lebo podľa neho pobožní ľudia, ktorí v osamelosti počas dlhých zím hľadali konečnú jasnosť vo svojich náboženských predstavách a siahali pritom po Biblii, museli duševne zakrpatieť. Boli vraj totiž nútení vnášať zmysel do tohto židovského paškvilu, hoci ho tam niet.

V dôsledku toho sa zamotávali do všelijakých myšlienkových pochodov a nakoniec, ak neboli mimoriadne odolní, upadli do náboženského poblúznenia.

Potom, ako Hitler v rokoch 1919/1920 pôsobil v rámci Reichswehru najskôr ako vedúci vzdelávacích kurzov, potom ako hlavný agitátor a vzápätí v Mníchove ako predseda prevzal Nemeckú robotnícku stranu (DAP), začal si pomerne rýchlo pripisovať nespochybniteľné úspechy ako šíriteľ ideológie. Čoskoro naplňal sály v pivárňach Sterneckerbräu, Hofbräuhaus či Kindl-Keller, často s vyše 2 000 poslucháčmi. Len v roku 1920 predniesol okolo deväťdesiat takýchto prejavov. Uvedomil si svoju jedinečnú silnú stránku, atraktívne vystupovanie, a dal sa profesionálne vyškoliť v gestikulácii a mimike. Tretieho februára 1921 si ho pri prvom vystúpení v cirkuse Krone vypočulo 3 500 účastníkov; išlo o jedno z prvých masových zhromaždení novej strany NSDAP, ktorá vznikla z DAP. Celkovo vystúpil Hitler v cirkuse Krone v danom roku sedemkrát a mal až 7 000 poslucháčov (25. augusta).

Historik Norman Domeier vo svojej habilitačnej práci⁸ o amerických spravodajcoch v nacistickom štáte z roku 2021 vyslovil tézu, že bez Hitlerových interview by si bolo ťažké predstaviť vzostup Führera a nacistického hnutia v masmediálnych spoločnostiach 20. storočia. Možno však zastávať aj iný názor: Hitler by sa pravdepodobne dostal k moci, aj keby zahraničným žurnalistom neposkytoval žiadne exkluzívne rozhovory.

Hitlerova mediálna biografía patrí do obdobia zásadných zmien; objavujú sa a šíria kino, rozhlas, kultúra obrázkových magazínov, politické plagáty, neónové reklamy. Ešte významnejší je však vzťah, ktorý sa od konca 19. storočia rozvíjal medzi reklamou, PR, ranými forma-

mi politického marketingu, psychológiou davu a propagandou. Základný tón v tejto oblasti určil Gustave Le Bon svojou knihou *Psychologie des foules* (1895) a svojím konceptom tzv. duše davu: „Davy nikdy neprahli po pravde. Odvracajú sa od faktov, ktoré sa im nepáčia, a radšej si zbožštia omyl, ak ich dokáže zlákať. Kto vie, ako ich oklamať, ľahko sa stane ich pánom, kto sa ich snaží poučiť, vždy sa stane ich obeťou.“ V tejto dichotómii medzi vodcom (ako mužským princípom) a davom, ktorý sa nechá zviest' (ako ženským princípom), zostal Hitler uväznený po celý život.⁹ Ešte viac to posilnila výrazne preceňovaná rola propagandy (popri armádnej psychológii) v prvej svetovej vojne až po zrod úderného sloganu „Neporazený na bojisku“, ktorý šíriло najvyššie armádne velenie a neskôr všetci predstavitelia nacionalistickej pravice.¹⁰

Hoci sa ani jeden Hitlerov analytik nemohol vyhnúť opisu jeho spôsobu vystupovania, napodiv dodnes neexistuje žiadne ucelené dielo, ktoré by celý jeho repertoár komunikačných znakov dôsledne prepojilo s konkrétnymi prejavmi nacistickej propagandy. Na jednej strane môžeme čítať početné štúdie o Hitlerovej rétorike, jeho politike symbolov a sebaaprezentácii, jeho oblečení, fyziognómii, knižnici a dokonca aj úprave fúzov. Na druhej strane existujú knihy o budovaní nacistickej mediálnej kontroly, „zglajchšaltovaní“ verejného života, o predvoľbných bojoch pred rokom 1933 (*Hitler über Deutschland*) alebo o zahraničnej propagande. Keďže Hitlerove interview patria do obdobia vyše dvadsiatich rokov, možno na nich mimoriadne jasne vidieť úzku prepojenosť Hitlerovej propagandistickej koncepcie a príslušných programových zásad, techniky, stratégie a taktiky celého nacistického aparátu. Stručne povedané, Hitler sa tu uka-

zuje menej oddelený od Goebbelsa a spol., než to bývalo zvyčajne.

Hitler si veľmi vážil svojich pomocníkov v oblasti propagandy a riadenia médií. Vo februári 1942 sa takto vyjadril o gaunerovi, arizátorovi a šéfovi nacistického vydavateľstva Maxovi Amannovi (1891 – 1957), ktorý bol počas prvej svetovej vojny jedným z jeho nadriadených: „O Amannovi môžem povedať len toľko: je génius. Najväčší novinár na svete. Vôbec sa netlačí dopredu, ale Rothermere a Beaverbrook sú oproti nemu trpaslíci.“ Amann vraj už v čase pôsobenia v novinách *Völkischer Beobachter* dokázal doviest' všetkých zamestnancov prísnu vojenskou disciplínou k maximálnym výkonom.

V knihe *Mein Kampf* venoval Hitler značné úsilie výkladu svojich názorov na výnimočnú úlohu tlače ako vzdelávacej inštitúcie a svoju nekompromisnú rasovú ideológiu odvodil dokonca biograficky od toho, že čítal viedenské noviny. Tieto pasáže patria medzi najviac osvetľujúce v jeho rozsiahlom programovom diele. Hitler napísal, že spočiatku vnímal viedenskú svetovú tlač s úctou, udivený rozsahom informácií, ktoré ponúkala čitateľom, ako aj objektivitou podrobného spravodajstva a vznešeným tónom. Potom však zistil, že práve tie údaje kvalitne noviny ovláda židovský kapitál a duch: „Treba skúmať tento hanebný židovský spôsob, akým dokážu na čistý odev slušných ľudí naraz a akoby mávnutím čarovného prútika zo stoviek miest vyliat' vedrá špiny a najpodlejších ohováraní a urážok, aby človek dokázal plne pochopiť, aké nebezpečenstvo predstavujú títo novinárski gauneri.“ Od tohto momentu sa v diele *Mein Kampf* objavujú už len divoké invectívy proti tlači ako takej: píše o duchovných lúpežníkoch, vagabundoch, zberbe či balamutení takzvanou slobodou tlače. Tú považuje za smr-

teľné nebezpečenstvo pre každý štát. Sloboda tlače totiž v žiadnom prípade neznamená slobodu v publikovaní, ale iba voľnosť jednotlivých subjektov robiť to, čo chcú a čo zodpovedá ich záujmom. A to aj vtedy, ak je to v rozpore so záujmami štátu.

Keďže sa však ani nacistický režim nemohol úplne zabrániť bez tlače, zostala len možnosť „zglajchšaltovať“ ju a podriadit' novinársky stav direktívam diktátorského vedenia a údajnej vôli ľudu. Hitler vysvetľoval, že spočiatku nebolo jednoduché presvedčiť novinárov o ich služobnom postavení v rámci celku. Preto bolo potrebné neustále poukazovať na to, že tlač sama sebe škodí a protirečí si. Ak totiž napríklad v meste s dvanástimi novinami každé napíšu o tej istej udalosti niečo iné, čitateľ musí dospieť k presvedčeniu, že všetko je nezmysel. Verejná mienka sa potom vymkne tlači spod kontroly a napokon sa s ňou už na ničom nezhodne, povedal Hitler 15. apríla 1942 večer vo svojom bunkri vo Wolfsschanze.

Hitler sám seba pokladal za výnimočného odborníka na propagandu a špecialistu na všetky otázky týkajúce sa tlače – až do najmenších detailov. To je zrejmé aj z jeho tzv. rozhovorov pri stole. Podľa jeho predstáv mal byť časopis *Leipziger Illustrierte* opäť obsahovo pútavejší, aby mohol konkurovať anglosaským magazínom; naopak, *Deutsche Illustrierte* mohli zrušiť. V čase mieru by sa popri prestížnom časopise *Das Reich* mal objaviť aj zodpovedajúci nedeľník pre roľnícke obyvateľstvo vrátane románov na pokračovanie, aby z toho mali niečo aj mladé dievčatá. Podľa Hitlera, ako experta na mediálnu ekonomiku, boli najväčším nebezpečenstvom inzertné agentúry v židovských rukách, keďže Židia tak mohli zablokovaním inzercie úplne zničiť veľký denník. So svojou slabosťou pre rozhlas po drôte, ktorý mal šíriť rádiový signál prostredníctvom